

ומני האי תנא דברייתא?

רבא אמר: רבי שמעון היא, דאמר כהנים אין להם כפרה כלל בשעיר המשתלח!

אביי אמר: אפילו תימא רבי יהודה היא. הכי קאמר — מעתה אין להם כפרה בטומאת מקדש וקדשיו, שכן פרו של כהן גדול מכפר עליה, והם התמעטו מ"אשר לו".

כשהוא אומר "יכפר על הכהנים, ועל כל עם הקהל יכפר", מצינו שיש להן לכהנים כפרה בשאר עבירות. שהרי לימד הכתוב שהושוו כולם לכפרת שעיר המשתלח, שהרי הם מתכפרים בשאר עבירות.

וכמו דמצינו שיש להם כפרה בשאר עבירות, כך יש להם כפרה בטומאת מקדש וקדשיו. א-ת

במה הם מתכפרין עליה?

מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן, שהרי הותר מכללו אצל ביתו, ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים, שהרי לא הותר מכללו.

ועתה מבארת הגמרא, מה שאמר התנא בברייתא "ואם נפשך לומר, הרי הוא אומר "בית אהרן ברכו את ה'" וגומר:

מאי "אם נפשך לומר"? איזה פירכא איכא שהוצרך התנא להביא לימוד נוסף?

היינו פירכא: וכי תימא, "ביתו" כתיב וממעט בכך שאר הכהנים. לפיכך, בא הכתוב הנוסף ולימד שכולן קרויין ביתו, שנאמר "בית אהרן ברכו את ה', וראי ה' ברכו את ה'!"

ומקשינן: והאי "אשר לעם", להכי הוא דאתא, למעוטי שעיר הפנימי שלא יתכפרו בו הכהנים!?

הא מיבעי ליה דקאמר רחמנא מדעם [משל עם] ליהווי! שלא נאמר שהכהן הגדול מביאו לשעיר הפנימי משלו כשם שפרו של כהן גדול בא משלו, קא משמע לן שאת השעיר צריך להביא משל ציבור!?

ומתרצינן: ההוא דמיבעי להביאו משל ציבור, "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים" נפקא!

ותו מקשינן: והאי "אשר לו", להכי הוא דאתא?! דאמרינן היה לנו למעט את הכהנים מכפרת פרו של כהן גדול מהמיעוט "אשר לו", אילולי מצינו פסוק אחר "בית אהרן", [או משום שהותר "אשר לו" מכללו אצל ביתו].

והרי האי, מיבעי ליה לכדתניא: נאמר בפרו של כהן גדול שלש פעמים המיעוט "אשר לו". מהמיעוט הראשון ילפינן כי פרו של כהן גדול — משלו הוא מביא ואינו מביא משל ציבור. יכול לא יביא משל ציבור משום שאין הציבור מתכפרין בו, אבל יביא משל אחיו הכהנים, שאחיו הכהנים מתכפרין בו, תלמוד לומר פעם שניה, "אשר לו". יכול לא יביא משל ציבור או משל אחיו הכהנים לכתחילה. אבל אם הביא משלהם, כשר? תלמוד לומר שוב, בפעם השלישית "אשר לו" — שנה עליו הכתוב לעכב!

ואם כן תיקשי, כיצד היה לנו הוה אמינא למילף מ"אשר לו", שאין הכהנים מתכפרים בפרו של כהן גדול?

הפר, שגם הוא נחשב מעשה של כפרה, וביחד הן שלש כפרות של הכהנים כנגד שלשת הכפרות של הישראלים:

חד כפרה כנגד שיעור הנעשה בפנים, והיא תולה לכהנים על טומאת מקדש וקדשיו שהיתה להם ידיעה בתחילה אך לא בסוף, עד שיוודע להם ויביאו קרבן יחיד.

חד כפרה כנגד שיעור הנעשה בחוץ, שמכפרת על אותם שהיתה להם ידיעה בסוף אך לא בתחילה.

חד כפרה כנגד כפרת שאר עבירות בשעיר המשתלח.

אלא, לרבי יהודה תקשי: תרי וידוין ומתן דם הפר למה לי? והרי בחד וידוי ודמו של פר סניא! שהרי לרבי יהודה מתכפרים הכהנים על שאר עבירות בשעיר המשתלח כמו ישראל!?

ומשנינן: שני וידוין אלו יש בהם צורך, אחד לו, לכפרת הכהן הגדול בלבד, ואחד לביתו.

כדתנא דבי רבי ישמעאל: כך היא מידת הדין נוהגת — מוטב יבוא זכאי ויכפר על חיוב, ואל יבוא חייב ויכפר על החיוב! ולכן, תחילה מתכפר הכהן הגדול בוידויו הראשון, ולאחר מכן מתודה עליו ועל אחיו

ומשנינן: תנא, הכי קא קשיא ליה: מאי שנא בשעיר הפנימי דעם, דלא מכפר על הכהנים משום דלא קא חסרי ביה הכהנים ממונא, שלא נקנה השעיר הפנימי מכספם של הכהנים [עיי' תוס'!], דכתיב "אשר לעם". אם כן, בפרו דאחרן נמי לא קא חסרי ביה ממונא, שהרי למדנו ממיעוטא ד"אשר לו" שחייב להביאו משלו בלבד. ולכן, הוה אמינא שאין הכהנים מתכפרים בו כשם שאינם מתכפרים בשעיר הפנימי שלא בא מכספם. וקאמר התנא, כולן קרויין ביתו. ונכללו בכפרת בני ביתו של אהרן.

ופרכינן: בשלמא לרבי שמעון, דאמר אין הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח אלא בפרו של כהן גדול, היינו דבעינן לשלש כפרות שיעשו בפר זה, דומיא דשלש הכפרות שנאמרו בישראל, והם: א. טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה ידיעה בסוף, שהשעיר הפנימי תולה לו עד שיוודע לו ויביא קרבן יחיד. ב. טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה ידיעה בתחילה, שלעולם לא יתכפר לו בקרבן יחיד והשעיר החיצון מכפר עליו. ג. שאר עבירות, המתכפרות בשעיר המשתלח.

ולכן, לדברי רבי שמעון מובן היינו דכתיב בפרו של כהן גדול תרי וידוין שמתודה הכהן הגדול לפני שחיטה, ובנוסף, מתן דם

הדרן עלך שבועות שתיים

פרק ידיעות הטומאה

מתניתין:

א. האוכל קודש בטומאה בשוגג, וכן הנכנס למקדש בטומאה בשוגג, חייב להביא קרבן חטאת "עולה ויורד" [קרבן עולה ויורד], הוא קרבן חטאת שהעשיר מביא בהמה, והדל מביא תורים או בני יונה, והדל ביותר "דלי דלות", מביא מנחה]. ומשנתנו מבארת באיזו העלמה חייב אדם קרבן עולה ויורד אם אכל קודש בטומאה, או שנכנס למקדש בטומאה.

ב. אין אדם חייב על ההעלמות שיתפרשו להלן במשנתנו, אלא אם כן היתה לו בהם ידיעה בתחילה, קודם העבירה, וידיעה בסוף, לאחר העבירה. ומשום שהדין כן, כשבאה המשנה ללמדנו מה הן "ההעלמות" שחייבים עליהן, מתייחסת המשנה בלשונה לידיעה הנצרכת להעלמה, ואומרת "ידיעות

הטומאה". ובגמרא יתבאר, אם התייחסות המשנה היא לידיעה הקודמת להעלמה, או לזו שלאחריה.

ג. לשון הכתוב [ויקרא ה ב] בחיוב קרבן עולה ויורד באופנים אלו, הוא: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא, או בנבלת חיה טמאה, או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא, ונעלם ממנו, והוא טמא ואשם. או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה, ונעלם ממנו והוא ידע ואשם ... והיה כי יאשם לאחת מאלה"; ויש לנו ללמוד ממה שאמר הכתוב "ונעלם", שצריך שתהא ידיעה בתחילה, דמשמע "מכלל ידיעה"; וממה שאמר הכתוב "והוא ידע", למדנו לידיעה בסוף; ומשמעות הכתוב "ונעלם ממנו והוא טמא", למדנו שחייבים על העלם טומאה, ושאר ההעלמות נלמדות מכפל לשון הכתוב "ונעלם ונעלם".⁽¹⁾

ב. אם לא היתה לו ידיעה בתחילה, לא די שאינו חייב בקרבן עולה ויורד, אלא אף בחטאת קבועה אינו חייב, ואף שעבירה זו זדונה כרת, וכל שזדונה כרת חייב חטאת, וחטאת קבועה אינה צריכה ידיעה בתחילה; וכמבואר בתוספות לקמן יט א ד"ה הרי, ראה שם הטעם לדעת רבינו תם ולדעת התוספות.

ברם נחלקו שם בעלי התוספות לדעת הפוסט על העלם מקדש אם חייב הוא חטאת קבועה, ולדעת רבינו תם הרי הוא חייב; אך התוספות חלקו עליו ומשום ש"כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירושו".

1. א. זו שאמרנו: אין אדם חייב אלא כשידע בתחילה, אף שכן היא שיטת משנתנו, מכל מקום אין שיטה זו מסכמת, ויש מן התנאים שאינם מצריכים ידיעה בתחילה; ויש מן התנאים שאם כי מצריכים הם ידיעה בתחילה, מכל מקום אינם מחייבים על העלם קודש ועל העלם מקדש, ואילו שיטת התנא קמא שבמשנתנו היא, שהוא חייב אף על אלו; ומשנתנו רבי היא, שהוא סובר: אין אדם חייב אלא כשהיתה לו ידיעה בתחילה, וחייב אף על העלם קודש ומקדש, וטעמו כפי שנתבאר בפנים; ראה בכל זה בסוגיית הגמרא לעיל דף ד, ובסיפא של משנתנו, ובסוגיית הגמרא לקמן יד ב.

שנעלמה ממנו הטומאה; ואילו העלם הקודש אינו מפורש בתורה אלא מדרשה הוא נלמד, משום שנאמר "ונעלם ונעלם" שני פעמים.

וכן הוא גם לענין כניסה למקדש בטומאה:

מי שנטמא וידע שנטמא —

ושוב נעלמה ממנו הטומאה, ואולם זכור הוא את המקדש, כלומר: יודע הוא שזה מקדש —

או שנעלם ממנו מקדש, ואולם זכור הוא את הטומאה —

או שנעלם ממנו זה וזה [טומאה ומקדש] —

ואם נכנס למקדש ועדיין לא ידע, אלא עומד הוא באחת מן ההעלמות שזכרו, ואולם משיצא מן המקדש ידע את אשר נעלם ממנו בשעת עבירה —

הרי זה חייב בקרבן עולה ויורד.

הרי לנו אחת שהיא שתיים בכניסה למקדש, כי העלם הטומאה מפורש בתורה, ואילו העלם המקדש נלמד מדרשה ד"ונעלם ונעלם" (4).

ומבאר המשנה מה היא כניסה למקדש שהוא חייב עליה אם נכנס שם בטומאה:

אחד הנכנס בטומאה לעזרה שנתקדשה בראשונה, ואחד הנכנס לתוספת העזרה

ידיעות הטומאה — שאם נעלמה ממנו ידיעה זו בשעה שעבר ואכל קודש בטומאה, או שנכנס למקדש בטומאה, הרי הוא חייב קרבן עולה ויורד — הן:

שתיים המפורשות בתורה, האחת באכילת קודש, ואחת בכניסה למקדש —

שכן ארבע, על ידי צירופם של עוד שתיים — האחת בקודש ואחת במקדש — הנלמדות מריבוי הכתובים. כיצד?

נטמא, וידע שנטמא (2) —

ושוב נעלמה ממנו הטומאה, ואולם, זכור הוא את הקודש [יודע על מה שלפניו שהוא קודש] —

או שנעלם ממנו הקודש, (3) שהיה סבור חולין הוא, ואולם זכור הוא את הטומאה [יודע הוא שטמא הוא] —

או שנעלמו ממנו זה וזה [טומאה וקודש] —

ואכל את הקודש, ועדיין לא ידע שהוא אוכל קודש בטומאה, אלא באחת מההעלמות הנזכרות הרי הוא עומד, ואולם משאכל [לאחר שאכל] ידע שהיה טמא בשעת אכילה, והבשר שאכל קודש הוא —

בכל אלו, הרי זה חייב בקרבן עולה ויורד.

הרי לנו "אחת שהיא שתיים" באכילת קודש בטומאה, כי העלם הטומאה מפורש בתורה, כדכתיב "ונעלם ממנו והוא טמא", ומשמע

ידע שזה קודש ונעלם ממנו הקודש, כעין שאמרה לגבי העלם טומאה.

4. ואם שגג באיסור, כתב בפשיטות ב"מנחת

2. בין שידע בשעה שנטמא, בין שנודע לו לאחר מכן קודם העבירה, רש"י.

3. יש לעיין בלשון המשנה, מדוע לא אמרה:

שהוסיפו עליה לאחר מכן, הרי זה חייב בקרבן עולה ויורד –

ולפיכך חייב הוא אף על התוספת, כי היא קדושה כקדושת העזרה שנתקדשה בתחילה

—
שהרי אין מוסיפין על העיר ירושלים לענין

אכילת קדשים קלים ומעשר שני, ועל העזרות, אלא במלך. כלומר, על פי מלך, ועל פי נביא, ועל פי אורים ותומים, ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד; ובשתי תורות [שני לחמי תודה] (5) שהיו נושאים (6) סביב התוספת שבאו להוסיף, (7) ובשיר, (8) ובית דין (9) מהלכין סביב התוספת שבאו להוסיף,

לא חשיב גם מלך ונביא וכו' [אלא "ובית דין מהלכין"]? ויש לומר: אין הכי נמי, שהם לא היו מהלכין כלל, ואלא הא דתנן "במלך וכו'" על פי מלך קאמרינן, וכן לשון הרמב"ם בפרק ו מהלכות בית הבחירה "אין מוסיפין וכו' אלא על פי המלך ועל פי נביא ובאורים ותומים"; ראה עוד שם.

ומיהו מה ששינוי "ובית דין מהלכין", היינו אותן סנהדרין של שבעים ואחד שנזכרו תחילה, וכנראה מלשון התוספות יום טוב, וכן הוא כמעט מפורש בסנהדרין יד ב, דמפרשין התם: כיצד משכחת לה שיצאו סנהדרין "כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות, כדתנן: אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד"; ואם לאו שהיו הסנהדרין עצמם מהלכים, למה צריכים הם לצאת למקום; וכן משמע מלשון רש"י שם שכתב: כגון שיצאו להוסיף על העיר: על ירושלים וצריך לקדש התוספת בשתי תורות ובשיר, וכוונתו, דמאחר שמקדשים אותם בשתי תורות ובשיר ובית דין מהלכין אחריהם, אם כן צריכים הם לצאת מן המקום.

אך ראה ב"יד רמה" שם, שכתב שני ביאורים: האחד: בית דין יצאו למקום כדי לתחם אותו, והשני: משום מתניתין דשבועות דבעינן תודות ושיר ובית דין מהלכין אחריהן; ולפי פירושו הראשון של הרמ"ה אין להוכיח מאותה סוגיא שהיו בית דין של שבעים ואחד מהלכים אחריהם; וכאשר באמת משמע מלשון

ברוך" סימן ט ענף א שאינו חייב לכולי עלמא קרבן עולה ויורד; ובדין חטאת קבועה, בפשוטו הדין תלוי במחלוקת בעלי התוספות שהובאה בהערה לעיל; וראה מה שכתב בזה ב"מנחת ברוך" שם.

ומיהו ב"מנחת חינוך" מצוה קכג ד"ה וכבר הבאתי] כתב: כבר הבאתי לעיל דחייב חטאת [בשאר חייבי כריתות] אפילו הזיד בלאו ושגג רק בכרת הוי ליה שוגג ... הכי נמי כאן, דאם אכל קודש או נכנס למקדש אפילו אם הזיד בלאו ושגג רק בכרת חייב קרבן; משמע דפשוט לו שחייב על שגגת האיסור; וראה עוד ב"חזון איש" הוריות סימן טו י.

5. בגמרא יתבאר, שאת ירושלים היו מקדשים בשני לחמי תודה של חמץ, ואילו את העזרה היו מקדשים בשיירי מנחה, והן מצה.

6. ברש"י לקמן טו ב ד"ה זו כנגד זו, נראה, שהיו כהנים נושאים את לחמי התודה.

7. נתבאר על פי לשון רש"י, שכתב: והיו נושאים אותה בהיקף סביב, ומשמע קצת שהיו מהלכים מארבע רוחות ההיקף החדש, ואף מאותה רוח שכבר קדושה בקדושת העזרה.

8. בתוספות פסחים סד א נראה שהלויים היו אומרים את השיר; והקשו שם: הרי אין אומרים שירה אלא על היין, וכתבו דשלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין.

9. כתב ב"תוספות יום טוב": ואם תאמר ואמאי

ושתי התודות מהלכות אחריהן, (10) וכל ישראל מהלכים אחריהם —

השתחווה בעת ההעלם, או ששהה בשעת ההעלם במקדש בכדי השתחואה (2) —

י-T ב החלה הפנימית נאכלת ואילו החלה החיצונית נשרפת, ויתבאר בגמרא איזו היא הפנימית ואיזו היא חיצונית, ויתבאר שם עוד טעם שריפת החיצונית.

או אף אם פנה לצאת מיד כשנטמא, אלא שהיה יכול לצאת מן המקדש בדרך קצרה, ולא עשה כן אלא בא לו בדרך ארוכה — הרי זה חייב.

ובל שלא נעשית בכל אלו (1) אין היא מתקדשת בקדושת עזרה, והנכנס לשם אין חייב עליה משום ביאת מקדש.

אבל אם כשנטמא יצא מיד בדרך קצרה, הרי זה פטור.

הבא לעזרה בטומאה, כשנעלמה ממנו אחת מכל ההעלמות שזכרו, הרי זה חייב, ואפילו יצא מיד —

במסכת הוריות שנינו: בית דין הגדול שהורה הוראה בטעות ועשו הציבור על פי הוראתם, הרי הם חייבים להביא "פר העלם דבר" על הוראתם המוטעית; ונתבאר שם, שאינם חייבים אלא אם הורו הוראה בדין שהחוטא בו בזדון חייב כרת, ובשוגג חייב קרבן חטאת; אבל אם הורו בדבר ששגגתו קרבן עולה ויורד אינם חייבים, ולפיכך שנינו במשנה שם [ח ב]:

אבל אם נטמא בעזרה עצמה, וידע שנטמא, ושוב נעלמה ממנו טומאה, ואולם זכור הוא את המקדש; או שנעלם הימנו מקדש, ואולם זכור הוא הטומאה; או שנעלם ממנו זה וזה, שכל העלמות אלו העלמות הן לחייב את הבא למקדש בטומאה —

"אין חייבין — בית דין שהורו הוראה בטעות (3) — על עשה ועל לא תעשה

ולא יצא מן המקדש מיד כשנטמא שם, אלא

10. ראה בהגהות הגר"א לקמן טו ב, שאין גורסים במשנה "ושתי תודות אחריהן", אלא "ושתי תודות וכל ישראל אחריהם"; ושם בגמרא מתבאר, שבית דין היו מהלכים אחרי שתי התודות.

המשנה דבתחילה קראם "סנהדרין" ושוב קראם "בית דין", והיינו משום ד"בית דין" אין הכוונה לסנהדרין.

1. בגמרא נחלקו אמוראים, אם כל השנויים במשנה הם לעיכובא, או די באחד מהם.

וקצת יש להוכיח בשיטת רש"י, דלא מיבעיא שהיו בית דין מהלכין אחריהן, אלא כל אלו שזכרו היו מהלכין, שאם לא כן לא היה לו לרש"י להשמיט את לשון המשנה "ובית דין מהלכין אחריהן", ומזה משמע, דכיון שהזכירה הגמרא את המשנה שאין מוסיפין על העיר אלא במלך ובסנהדרין של שבעים ואחד, ומ באותה משנה כתוב שהיו מקדשים בשתי תודות ובשיר, אם כן ממילא משמע דכל אלו הנזכרים במשנה היו מהלכים אחרי התודות.

2. דין שהיה בעזרה כשנטמא בפנים הלכה למשה מסיני היא; ובגמרא יתבאר כשיעור איזו השתחואה הוא מתחייב, וכמה הוא שיעור זה.

3. ברש"י מבואר כאן, שאותה משנה מתייחסת